

U Galgóczy Zsuzse

Galgóczy

X615.1

X61

TERMÉSZETGYÓGYÁSZAT ÉS AKADÉMIKUS ORVOSLÁS

(A vagy-vagy csapdájában)

Paradigmaváltás az egészségügyben címmel a Semmelweis Orvostudományi Egyetem Magatartástudományi Intézete egészségpolitikai témájú kerekasztal-beszélgetéseket rendez, emlékezően az 1956. október 23-án lezajlott, a Petőfi Kör által rendezett orvositára. A sorozat védnöke PRÁGAY Dezső biokémikus (München), díszvendége dr. ROSIVALL László, a SOTE rektora. A beszélgetések írásos változatát egyenként adjuk közre. Az itt közölt beszélgetés 1996. február 22-én hangzott el.

A vita résztvevői:

BABULKA Péter: ELTE Kultúranropológiai Tanszékének vezetője;

BALÁS Piri László: Az *Emberék fehérben* c. dokumentumkötet szerzője;

GRYNAEUS Tamás: A Szent János Kórház pszichiáttere;

GYÖRGY Lajos: kutatóorvos, az ELTE Környezetvédelmi Klubjának vezetője;

KOLTAI Erika: néprajzkutató, a Magyar Néprajzi Múzeum munkatársa;

LÁZÁR Imre: A SOTE Magatartástudományi Intézet munkatársa;

MAKÓ János: a Magyar Orvosi Kamara Etikai Kollégiumának elnöke;

MOLNÁR Péter: egyetemi tanár, a SOTE Magatartástudományi Intézet munkatársa, az orvosi antropológia professzora;

SZÁNTHÓ Zsuzsa: szociológus, a Magatartástudományi Intézet munkatársa;

TAMASI József: orvos, a Természetgyógyászati Szakmai Kollégium elnöke.

MOLNÁR Péter: A Népjóléti Minisztérium jelenleg a természetgyógyászat szabályozásáról szóló törvénytervezet tizenkilencedik verziójának tárgyalásánál tart. Sok esély van arra, hogy ha ezt a változatot elfogadják, egyfajta rendezés indul meg a sokak által félreértett és kihasznált területen.

A természetgyógyászat igazán interdiszciplináris, sőt azt is el lehet mondani róla, hogy a „senki földjén” alakult tudomány. A

konstruktív alternativizmus helyett azonban ma a gyógyítás — mind az akadémikus orvoslást, mind a természetgyógyászatot illetően — a „vagy-vagy” csapdájában él. Abban, hogy miért fordulnak az emberek természetgyógyászokhoz nagymértékben szerepet játszik az akadémikus orvoslással szembeni elégedetlenségük. Amerikában ezt az elégedetlenséget a hetvenes években egy amerikai szerző — SIMONS — úgy írta le az általános paradigmaváltás fontosságát taglaló könyvében, hogy „egyre jobban vagyunk és egyre rosszabbul érezzük magunkat.” Egyre inkább meggyógyítanak bennünket, mégis egyre rosszabbul vagyunk attól, hogy nem törődnek velünk, hogy gyógyításunk során gépek közé kényszerítenek. Ezt az igényt felismerve tehát, a természetgyógyászat nagyon sok elemét be lehetne emelni az akadémikus orvoslásba.

BABULKA Péter: A népi gyógyászatot olyan hiteles forrásnak tartom, amelyből bármely gyógyászat értékelésénél ki lehet indulni. Én egy gyógynövényekkel sikeresen kikezelt, súlyos fertőzőes betegségem után kezdtem el gyógynövényekkel, népi gyógyászattal foglalkozni. Tudtam, hogy lesznek olyan jelenségek, ezen a területen, amelyeket eddigi tapasztalatainkkal nem tudunk értelmezni, de kerestem azokat, amelyekre találunk magyarázatot tudományos eszközökkel. Megfigyeltem, hogy mind az akadémikus, mind pedig a természetgyógyászatban vannak olyan jelenségek, amelyeket nem értünk, de olyan elemek is, amelyeket közelíteni kellene egymáshoz.

KOLTAI Erika: VAJKAY Aurél orvos, néprajzkutató 1948-ban határozta meg a népi orvoslás fogalmát, amelyből akkor kizárta a magnetizőröket, homeopátákat, és az „egyéb gyógyító személyeket”. A népi orvoslás fontos sajátja, hogy a gyógyítás közben az adott közösség is mindig jelen van. A természetgyógyászatba ma belekeveredtek a népi orvoslás és az akadémikus orvoslás elemei is. Úgy tűnik, mintha a népi orvoslás szerepét átvinné a természetgyógyászat, amelyben a közösséget pótolja a természetgyógyász szerepe és a gyógyítás folyamatához társuló irracionális.

Ha a századvég emberét kellene jellemezni, azt mondhatnám, hogy tudományellenes és az irracionális felé forduló. Ezt lovagolta meg a média, nagy szerepet játszva abban, hogy a természetgyógyászat a körébe nem tartozó területeket szakíthatott ki a hivatalos medicinából.

LÁZÁR Imre: a természetgyógyászati rendelet megjelenése jogilag is alátámasztja annak a szellemtörténeti kornak az eljövételét, amely többféle paradigma egymásmellettiségét tartja kívánatosnak.

Amikor természetgyógyászatról beszélünk, alapvetően két-féle jelenséggel állunk szemben. Egyfelől a „szelíd” orvoslással, amely ökológiai oldalról történő tagadása a technicista és hatékony, de kockázatos mellékhatásokkal is terhes racionalista nyugati orvoslásnak, másfelől olyan magatartásforma elterjedésével,

amely egy kvázikaotikus társadalomban használja ki a szabályozatlanságot.

A tudásrendszerek relativizálódásának jogossága merül föl, amikor szembenézünk a kórházi kórbonctani, klinikopatológiai adatokkal, amelyek a kórházakban a digitális intoxikáció, a tudatlanságból elrendelt, sematikus, nem betegre szabott és racionális, vagy inkább irracionális sémák és beidegződések miatt elvesztett betegek számát tárják föl.

A két és fél évszázada elterjedt, s már a hippokratikus tradíciókkal sem genetikus kapcsolatban álló akadémikus orvoslással szemben a természetgyógyászat ígérete az — amelyet azonban eddig sajnos még nem tartott be —, hogy összerakja a két és fél évszázad során széthullott gondolatrendszerket.

A természetgyógyászat önmeghatározása ma informatikai orvoslást takar, amennyiben regulációs, holisztikus és stimulusokkal ható kvalitásai vannak. Olyan eszközökkel él tehát, amelyekkel az akadémikus orvoslás is. Kérdés, hogy lehet-e a természetgyógyászatnak olyan megfogalmazásmódja, amelyben a hivatalos orvoslás kénytelen újragondolni saját korlátait?

TAMASI József: a természetgyógyászatot definíciószerűen nem nagyon lehet meghatározni, mert az félrevezethet. Inkább kvalitásokról lehet beszélni, amelyek ezt a területet jellemzik. Ilyen kvalitás például az, hogy hagyományokra épít, s ebben átfedésben van a népi gyógyászattal. A természetes anyagokat használja a gyógyítás során, preventív jellegű, vagyis a beteg közreműködésére, s életmódváltására épít. Regulatív, mert arra törekszik, hogy a szervezetben megbomlott harmóniát belső erők mozgósításával állítsa helyre, s ilyen módon kapcsolódik a kibernetikához és a jelenségek természettudományos eszközökkel történő nyomkövetésének lehetetlenségét valló irányzatokhoz. Nem ok-okozati rendszerben gondolkodik.

Holisztikus, vagyis a test, a lélek, a szellem és a környezet egységes harmóniáját állítja elének, tehát teljességre törekszik. Nem a sejtet és nem a szervezet egy részét veszi egységként, hanem a *holoszt*, a teljes egészet tekinti egységnek, s azt mondja, hogy ha egy ponton változik a rendszerben valami, akkor változik az egész ember.

A szervezeten és környezetében leképeződő, belső működésről árulkodó folyamatokon keresztül hat a belső funkciókra. Ilyen az akupunktúra, a reflexológia, az íriszdiagnosztika, az asztrológia.

A természetgyógyászat a WHO 1947-es „egészség” meghatározásához — mely testi, lelki és szociális jólétet nevez egészségnek — még hozzáteszi az életszemléleti harmóniát is. A természetgyógyászat gyökerei: a népi gyógyászat, a távol-keleti tradicionális gyógyító rendszerek, és az olyan, Európában az utóbbi néhány száz évben kialakult, paramedicinális alternatív rendszerek, mint

a homeopátia, a különböző vízterápiás módszerek, s mindig vannak újabb eljárások, amelyek ezekkel kapcsolatban alakulnak ki.

Mivel Nyugat-Európában egyre nagyobb érdeklődés mutatkozik ezen területek iránt, a kormányok rájöttek arra, hogy ezeket valamilyen módon szabályozni kell. Az Európai Közösség parlamentjében Paul LANOÁ úr szeptemberre tervezi a természetgyógyászatra vonatkozó intézkedésrendszer tervezetének plénum elé bocsátását. Amerikában tavaly júliusban a parlament döntött arról, hogy az Egészségügyi Minisztériumban önálló osztály foglalkozzon a paramedicinával.

BABULKA Péter: Jelenleg a Földön élő magasabbrendű, virágos növények számát 500 ezerre becsülik. A WHO kutatásai alapján 70 ezer azoknak a fajoknak a száma, amelyeket a hagyományos orvoslás felhasznál. Ezeket a fajokat a Föld lakosságának 70-80%-ánál alkalmazzák gyógyításra, igen eredményesen. Vannak országok, ahol a szabályozásnál a hagyományos orvoslás növényi szereit külön kategóriákba sorolják. Vannak viszont olyanok is, ahol népi gyógyászattal foglalkozó szaklapokban közölt leírások, és toxikológiai vizsgálatok alapján klinikai és farmakológiai kísérletek nélkül tekintik igazoltnak egy-egy készítmény hatásosságát, tehát a hagyományos orvoslás elemeit beépítik az akadémikus orvoslásba.

A vizsgálati módszerek tudományosságához csak annyit fűznék hozzá, hogy az FBA cég 1976 és '85 között kibocsátott, kétszáz millió dolláros költséggel kikísérletezett gyógyszereinek a felét pár éven belül vissza kellett vonni, mert szedésük súlyos mellékhatásokat eredményezett.

Felmerül tehát a kérdés, hogy van-e olyan vizsgálati módszer, amely valóban minden emberre érvényes, attól függetlenül, hogy milyen földrajzi helyről származik?

GYÖRGY Lajos: A természetgyógyászatra vonatkozó kvalitások közül az első néhányat nyugodtan követhetné az akadémikus orvoslás is. Harminc-negyven évvel ezelőtt a gyógyszerek alapanyaga 80%-ban növényi, vagy ásványi eredetű volt. De érdemes figyelemmel követni azt is, hogy milyen vizsgálati módszerek vannak egy adott kezelés ellenőrzésére. Hadd idézzek fel egy példát: az EGISZ Orvostudományi Osztályának vezetője néhány évvel ezelőtt az egyik kórházban összehasonlítottatta a Gastropint és az N 399-es gyógyszert. A belgyógyász kollégák természetesen egyikről sem tudták, hogy mi az. Megállapították, hogy az N-399-es teljesen hatástalan, a Gastropin pedig nagyszerű. Csalni mindenki tud és csálhat is, ha ezért pénzt kap. Igazuk van azoknak, akik azt mondják, hogy az egész természetgyógyászat üzlet, de azoknak is, akik belátják, hogy a gyógyszerpiac még nagyobb üzlet, főként a nemzetek fölötti nagyvállalatoknak.

SZÁNTHÓ Zsuzsa: 1991-ben a Medián Kft. készített egy országos reprezentatív felmérést, amely a természetgyógyászhoz fordulás motívumait kutatta. A vizsgálatban ANTAL Z. László kol-

légám mellett én is részt vettem. A megkérdezettek 40%-a mondta azt, hogy adott esetben természetgyógyászhoz fordulna és 6,6%-uk ezt már meg is tette. Minél fiatalabbak voltak, minél inkább városok közelében laktak és minél magasabb volt az iskolai végzettségük, annál nagyobb nyitottságot mutattak az alternatív gyógyászat iránt. Motivációjuk fő oka volt, hogy a természetgyógyászok — elmondásuk szerint — emberszámba veszik őket.

Ma, valószínűleg, még többen fordulnak természetgyógyászokhoz, mint 1991-ben.

GRYNAEUS Tamás: Azt hiszem, annak ellenére, hogy ma összemosódni látszik a természetgyógyászat és a népi gyógyászat, élesen külön kellene választani őket. Hans KÜNG *Projekt welt ethosz* című, 1994-ben az *Egyházforum* által magyarul is kiadott könyve, kifejti, hogy a posztmodern kor összes problémája abban az egy kérdésben összpontosul, hogy etikusan cselekszünk, vagy sem. Nem lehet tehát választóvíz ilyen szempontból a természetgyógyászat, vagy az akadémikus orvoslás. Mindkettőben vannak ugyanis erkölcsös és kevésbé erkölcsös képviselői a gyógyításnak.

GYÖRGY Lajos: Valamifajta kontroll végett követni kellene a természetgyógyászoknál is, hogy kit, miért, mennyi ideig és hogyan kezelt egy-egy gyógyító. Nem a kétszer vak kísérletekre gondolok, hanem csak egyszerű matematikiai statisztikai módszerekre.

GRYNAEUS Tamás: Mivel a természetgyógyászokhoz általában vagy gyógyíthatatlan, vagy krónikus betegségben szenvedők esetleg a „*groups medicorum*” fordul, ezért e tevékenység szakmailag majdnem teljesen kontrollálhatatlan. Tulajdonképpen hálásnak kellene lennünk azért, mert a természetgyógyászok ezt a terhet leveszik az akadémikus orvosok válláról. Az is tény, hogy azért fordulnak a betegek természetgyógyászokhoz, mert ott embernek tekintik őket és jó orvos-beteg kapcsolat alakul ki. De hogyan jöhet létre orvosláshoz szükséges emberi kontaktus egy magyarul nem beszélő gyógyító és egy csak magyarul értő beteg között?

LÁZÁR Imre: Lehet, hogy éppen az irracionalitás adja meg azt a többletdimenziót, amely placebohatásként, egyfajta *attributio expectantia*, a remény mechanizmusaként működik.

MOLNÁR Péter: A placebohatás elve is a remény mechanizmusán keresztül hat. Még sincs igazuk azoknak, akik a természetgyógyászatot csak placebohatásnak tekintik.

GRYNAEUS Tamás: Viszont a természetgyógyászatban ez a hatás erősen jelen van, s éppen ezért nem hiszek abban, hogy ezt az egész folyamatot regisztratív ellenőrizni lehet. Az erkölcsöket nem nagyon lehet számon kérni adminisztratív eszközökkel.

MOLNÁR Péter: Sajátos probléma, hogy ha olyan pszichológiai mérőeszközöket használ egy pszichológus, amire nincs speciális képzése, akkor megbüntetik. Ha azonban ugyanazokat az

eszközöket nem pszichológus használja, akkor ezt már nem lehet megtenni vele.

TAMASI József: Számtalan bírósági tárgyaláson vettem részt olyan esetekben, amikor a hiányzó jogszabály miatt nem tudtak ítéletet hozni. Amíg jogilag nem határoztuk meg, mi a természetgyógyászati tevékenység, s ki minősülhet természetgyógyásznak, addig semmiféle követelményt nem lehet támasztani, nem lehet számon kérni, s addig nem lehet a természetgyógyászat etikájáról sem beszélni, mert ez csak a ma érvényben lévő jogra épülhet rá.

MAKÓ János: Mem értem, miért ne lehetne elítélni a bíróság elé citált természetgyógyászt akkor, amikor létezik egy olyan törvény, amely kimondja, hogy aki orvosi diploma nélkül gyógyít, vagy diagnosztizál, az egy évig terjedő börtönnel büntethető?! Ezen törvény alapján tehát minden természetgyógyász elítélhető lenne!

TAMASI József: Mivel a természetgyógyászok annak idején engedélyt kaptak az önkormányzatoktól, nem büntethetők. Ma már alkotmánybírósági ügy lehetne abból, ha visszavonnának egy engedélyt, amelyet a Magyar Állam egyszer már kiadott.

MAKÓ János: Ha törvényellenesen adták ki, akkor a jog azt követeli, hogy a törvény nevében vonják is vissza. Itt legfeljebb csak méltányossági alapon lehetne megengedni azt, hogy ha bizonyos időn belül megszerzi a törvény értelmében meghatározott, megfelelő képesítést, akkor és csakis orvosi felügyelet mellett, végezhet természetgyógyászati tevékenységet.

Meghalna az egészségügy ha nem lenne középszinten képzett személyzet, nővér, gyógytornász, dietikus stb, akik ugyanakkor csakis az orvos szakmai felügyelete alatt és annak felelősségével végezhetik tevékenységüket.

GRYNAEUS Tamás: És akkor két ilyen ellentétes szemléletmódú attitűd majd ki fog jönni egymással?

MAKÓ János: A rendeletnek éppen az a pozitívuma, hogy szabályozza a természetgyógyászati tevékenység hatóköreit.

TAMASI József: Most az az elképzelés, hogy a természetgyógyászatot felsőfokon kell oktatni. Azt, ami középfokra hozható a mostani természetgyógyászati tevékenységből nem neveznék természetgyógyászatnak, hanem egy-egy területének. Őt ilyen területnek dolgozták ki eddig a kurrikulumát. Az akupresszörnek, az életmód-tanácsadónak, a távolkeleti mozgásoktatónak, a reflexológusnak és a bioenergetikusnak. Ezek közül egyik sem lenne természetgyógyász. Oktatásukban lenne egy egészségügyi alapokat tartalmazó kórélettani folyamatokat taglaló tárgy, s egy körülbelül kétszáz órás alaptanfolyam, amely által rálátása lesz a hallgatónak a természetgyógyászat egészére, a klasszikus módszereken át a természetgyógyászatban alkalmazott tudományokig. Ez a tevékenység orvosi felügyelet mellett zajlana, folyamatos konzultációkkal, de nem az orvos fizikai közelségében.

A rendelet a felsőfokú képzésről nem rendelkezik. Kimondja azonban, hogy egy-két éven belül szakokat kellene alapítani az egyetemen, ahol a természetgyógyászoknak és az orvosoknak lehetőségük lenne arra, hogy a természetgyógyászatot oktassák. Az egészségügyi főiskolán a hallgatók graduális képzésben választhatják szakként, nappali tagozaton a természetgyógyászatot.

Európában öt egyetemi tanszék létesült már: Berlinben, Ulmban, Zürichben, Bernben és Angliában. Bernben nem egy tanszékvezetője van a természetgyógyászatnak, hanem négy: egy neurálterápiás, egy homeopata, egy akupunktőr és egy antropozófus, ami utal e terület komplementeritására.

MAKÓ János: A természetgyógyászat nagyon kérdéses a beteg felvilágosítását illetően. A természetgyógyászoknak is tájékoztatniuk kell a beteget. Az Orvosi Kamara határozatot hozott arra vonatkozólag, hogy a különböző szakmai kollégiumok alkossanak meg egy szöveget az egyes beavatkozásokat illetően. Ez a szöveg objektiv, melyet az orvosnak és a betegnek is alá kell írnia. Én jó megoldásnak tartanám, hogy a nem orvos természetgyógyász által készített szöveget, az orvos természetgyógyászok ellenőrizzék.

LÁZÁR Imre: a múlt század végén vált az akadémikus orvoslás és a természetgyógyászat közös alapjává a gyógyítás információs síkja. Az orvostika egyik alapkérdése a daganatos beteg tájékoztatására vonatkozik. A 20. század azonban korán szembesített minket a kognitív működés csapdájával, HEISENBERG az atomfizika területén rájött, hogy amikor egy folyamatot vizsgál, beavatkozik a folyamatba. Az orvos-beteg kapcsolatban az alapvető élettani és pszichofiziológiai folyamatok mélyreható befolyásolása történik és nem is mindig a pillanatnyi szabályozás értelmében. A beteg elfojthatja azokat a jelentéstartalmakat, amelyek az orvosi közléshez később kapcsolódnak. A pszichoneuroimmunológia olyan betegmodellel dolgozik, amely nem ér véget a test határainál, hanem az engeli bio-pszicho-szociális orvoslás elve szerint az emberben lejátszódó folyamatok külső körét abban a pszichoszociális miliőben vonja meg, amelyben a beteg él. ÉDER, a pszichoneuroimmunológia atyja nem győzi hangsúlyozni, hogy a saját területe és a természetgyógyászat hasonlóságából adódik, hogy a természetgyógyászok a pszichoneuroimmunológiát, mint alapkutatást használják föl a saját, bizonytalan terápiás értékű tevékenységük legitimálására a szabad piacon. Ily módon tehát a pszichofiziológia nyelve kommercializálódik. De ugyanez igaz a hivatalos medicinára is. Amíg a technicista orvoslás nem végzi el az „orvos-gyógyszer” analízisét, vagyis azoknak a veszélykeltéseknek, yatrogéniáknak, aspecifikus *woodoo*-effektusoknak az elemzését, amelyek megakadályozzák, hogy a beteg betartsa az orvos utasításait, esetleg rendszeresen szedje a gyógyszerét, addig a saját hatékonyságát is rontja. Információs alapra kell tehát helyezni az akadémikus orvoslást, melyet ma még morfológiai gátak szab-

dalnak szakterületekre, és megfelelő szakmai szigorral kell emancipálni a természetgyógyászat használhatónak ítélt területeit.

MAKÓ János: Az, hogy nem mindenki az akadémikus orvoslást műveli, nem a tudomány hibája, hanem azoké, akik nem megfelelően alkalmazzák. Amikor mi egy beteget dialízisben részésítünk, az egész családot behívjuk és elmondjuk nekik, hogy csak azt a beteget tudjuk hatékonyan kezelni, akinek stabil családi háttere van. Sajnos ebből a betegtípusból egyre kevesebb keres fel bennünket. Hogy az orvos gyógyszer is, már medikus korom óta tudom és alkalmazom. Azt is tudjuk, hogy az orvos sokszor a szavaival is sokkal többet érthet, mint a gyógyszer. Az információátadás művészet, s az orvos-beteg kapcsolatból szervesen kell, hogy következzen. A metakommunikáció éppúgy része a gyógyítás folyamatának, mint a verbális közlés. Éppen azért az orvos-beteg kapcsolat bizonyos területeire nem lehet jogszabályt alkotni, mert nem a jog, hanem az etika törvényei érvényesek rájuk.

BALÁS Piri László: Az a tévhit, miszerint az ember Isten nélkül, csupán gépekkel is képes lesz megoldani a saját problémáit, a modernitás válságával véget ért. Nem lehet az orvoson számon kérni azt, amit a gazdaság nem tesz lehetővé.

Véleményem szerint alapvetően más irányban kellene a természetgyógyászatnak fejlődnie, mégpedig az egészséges emberrel való törődés felé. Nem az akut betegségek gyógyítása, hanem a megelőzés és a rehabilitáció területén kellene monopóliumot szereznie a hivatalos medicinával szemben.

Bajaink nagy része ma abból ered, hogy elszakadtunk a természettől. Gépiesen gondolkodunk és gépiesen cselekszünk, ezért lassan képtelenek leszünk az egészség életre.

MOLNÁR Péter: Jóllehet a természetgyógyászatnak három olyan területe van — az akupunktúra, a manuálterápia, és a homeopátia — amely valódi gyógyítást végez, mégsem ez jellemző rá, hanem inkább a teljes emberrel foglalkozó, preventív szemlélet, az életmódtanácsadás, és a rehabilitáció. Van az orvoslásnak egy területe, amelyet úgy fejez ki a latin nyelv, hogy *lege artis medicinae* — az orvoslás művészete. Ezt a művészetet, ezt a sok évszázados hagyományt kellene valahogyan megőrizni és továbbadni a következő nemzedéknek. Talán újra fel kellene vennünk a kapcsolatot a beteg emberrel. Ennek a kapcsolatnak az átmentése lenne a mai orvoslás egyik legfőbb feladata.

Szerkesztette:

GALGÓCZY Zsuzsa